

Монгол Улс дахь гадаадын шууд хөрөнгө оруулалт

Эдийн засгийн судалгаа, эрдэм шинжилгээний хүрээлэн

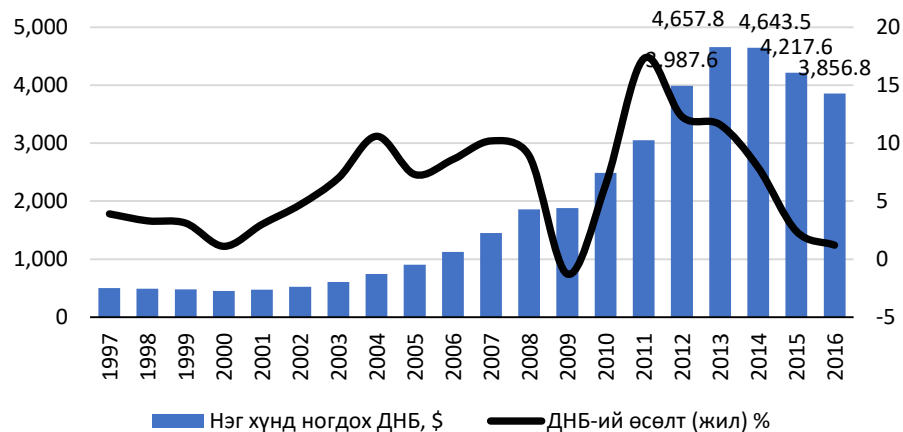
2018 оны 3 дугаар сар

Агуулга

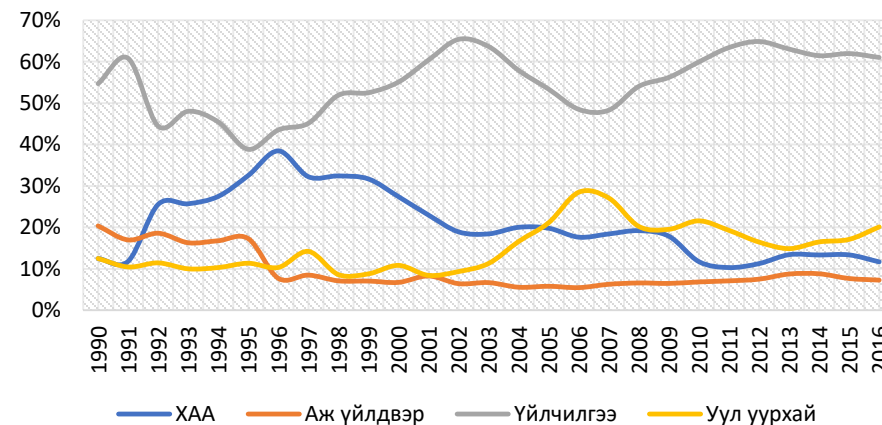
- Оршил
 - Судлагдсан байдал
- ГШХО-ын эдийн засаг дахь нөлөө
- ГШХО-д нөлөөлдөг хүчин зүйлс: Монгол Улс
 - Судлагдсан байдал
- ГШХО-ын хандлага
- Дүгнэлт

Оршил

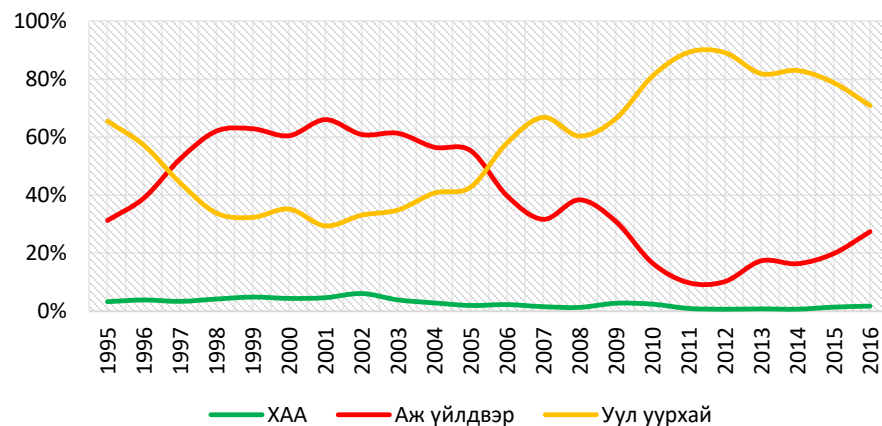
Нэг хүнд ногдох ДНБ, доллар

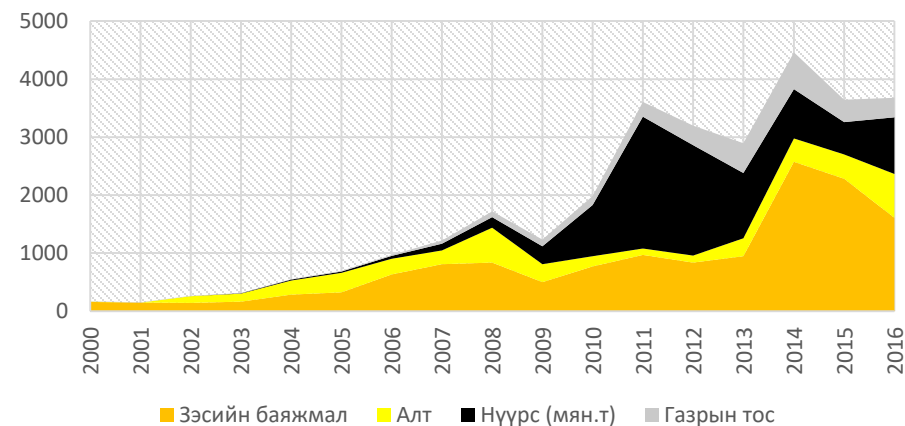
ДНБ, салбараар

Экспорт, салбараар

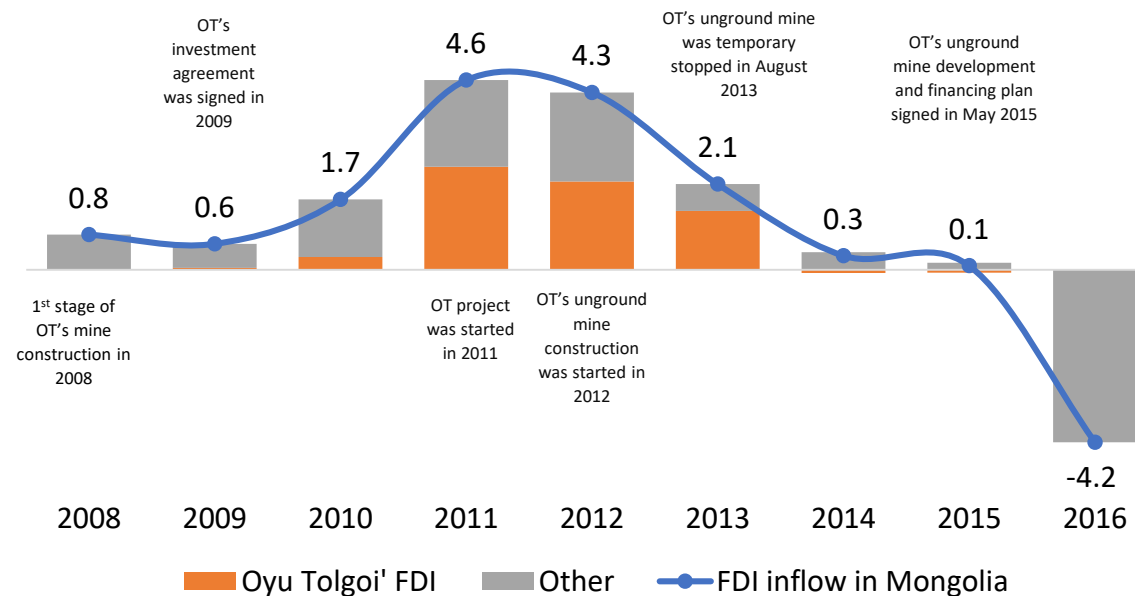

Уул уурхайн экспорт, сая доллар

ГШХО-ын урсгал

- Монгол Улс 1993 онд “ГШХО-ын бодлого”-ыг баталсан.
 - 2010 оныг хүртэл ГШХО 1 тэрбум ам.долларыг даваагүй.
- ГШХО-ын урсгал 2011 онд 4.6 тэрбум ам.долларт хүрсэн

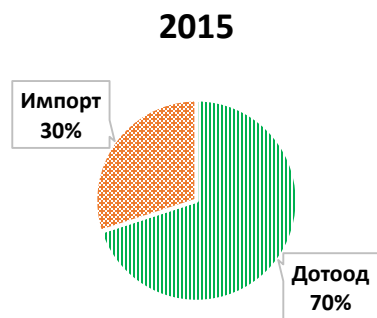
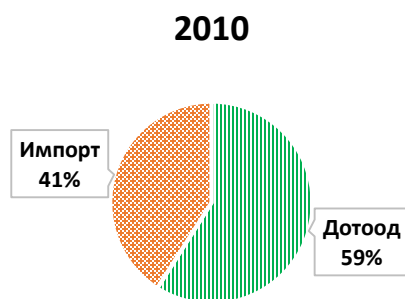
Судлагдсан байдал

- ГШХО нь нийгмийн хөгжлийг дэмждэг (технологийн дэвшил, удирдлагын арга барил гм)
- **Олон улсын түвшинд:**
 - ГШХО бол эдийн засгийн өсөлтийг бий болгодог (Hansen & Rand, 2006).
 - Пакистаны эдийн засгийн өсөлт, худалдааны урсгалыг нэмэгдүүлсэн (Iqbal & Shaikh 2010)
 - Эдийн засгийн өсөлт болон ГШХО хамааралтай (Almfraji, Almsafir, & Uao, 2014).
- **Монгол Улсад:**
 - Anand (2011): ГШХО эдийн засгийн өсөтийг шууд болон шууд бусаар дэмждэг (OLS)
 - Munkhtsetseg & Gantumur (2015): ГШХО эдийн засгийн өсөлт болон худалдааны урсгалыг нэмэгдүүлдэг (Leontief Inverse Matrix)

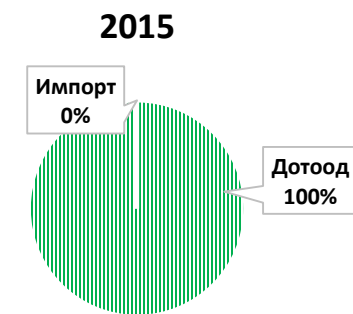
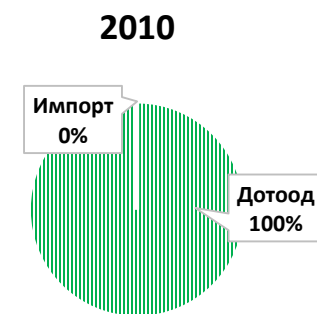
ГШХО-ын эдийн засаг дахь нөлөө

2010, 2015 оны ОГХ-ийг ашиглаж, ГШХО-ын үржүүлэгчийг тооцлоо

- Хувилбар 1:

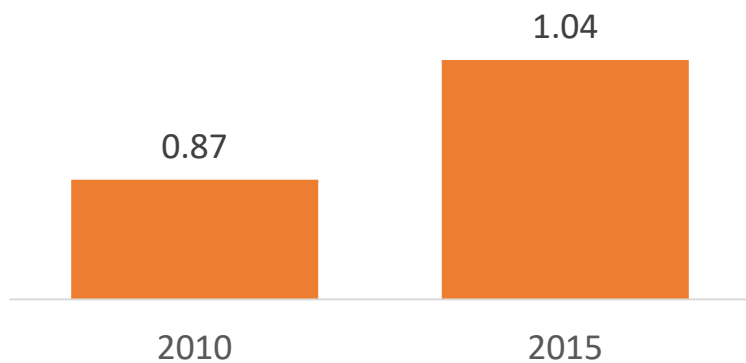
- Хувилбар 2:

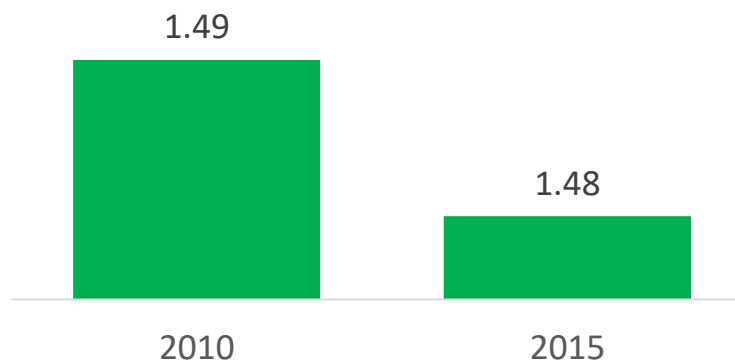
ГШХО-ын үржүүлэгч

- ГШХО-ын үржүүлэгч болон хөрөнгө оруулалтын зарцуулалт эерэг хамаардаг
 - Хэрвээ ГШХО-ын ихэнх хэсэг нь дотоод зах зээлд хуваарилагдаж, дотоодын үйлдвэрлэгчдийг дэмжвэл, түүний үржүүлэгч өндөр байна
- Энэ судалгаанд хөрөнгө оруулалтын зарцуулалтыг 2 хувилбараар авч 2010 болон 2015 онд тооцлоо.

Хувилбар-1

Хувилбар-2

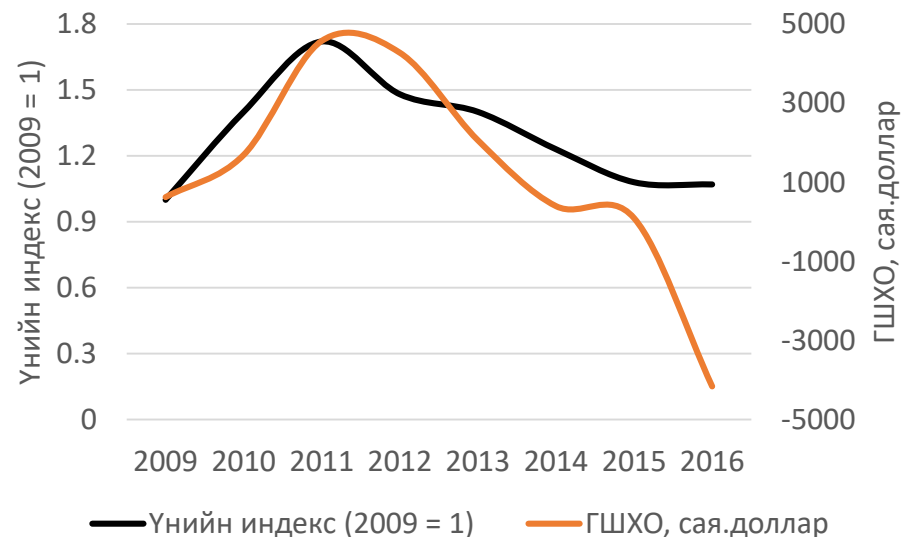
ГШХО-д нөлөөлдөг хүчин зүйлс: Монгол Улс

Судлагдсан байдал

- ГШХО-ын урсгал **ЭКЗОГЕН** болон **ЭНДОГЕН** хүчин зүйлс нөлөөлдөг
- **ЭКЗОГЕН** хүчин зүйл бол эрдэст бүтээгдэхүүний үнийн өөрчлөлт
 - (Kose, 2002; Céspedes & Velasco, 2012; Fornero, Kirchner, & Yany, 2016)
 - (Balassa, 1990; The Diplomat, 2015) – АНУ-ын бодлогын хүү нь хөгжиж буй улс дахь ГШХО-ын урсгалд нөлөөлдөг. Гэхдээ Монгол Улсад ажиглагдаагүй.
- **ЭНДОГЕН** хүчин зүйл бол хөрөнгө оруулалтын орчин
 - (Skousen, 1996; Tan, 1999; The Economist Intelligence Unit, 2014; U.S. Department of State, 2014).
- NRG I (2015): Монгол Улс дахь ГШХО-ын огцом бууралтад
 - Эрдэст бүтээгдэхүүний үнийн уналт
 - Гадаадын хөрөнгө оруулагчдын итгэл алдалт
 - Оновчтой бус шийдвэр

Экзоген хүчин зүйл: Үнэ

- Эрдэст бүтээгдэхүүний үнийн индекс
 - суурь он – 2009
 - индексэд ашиглагдах бүтээгдэхүүн бүрийн жинг экспортод эзэлж хувиар төлөөлүүлээ.
- Үнийн индекс болон ГШХО-ын урсгал эерэг хамааралтай.

Монгол Улс дахь ГШХО-ын урсгалыг нэмэгдүүлэх хүчин зүйл бол эрдэст бүтээгдэхүүний үнэ юм.

Эндоген хүчин зүйл: ХО-ын орчин

- Fraser Institute (2016): Уул уурхайн салбарт үйл ажиллагаа явуулж байгаа компаниудын хөрөнгө оруулалтын шийдвэрт нөлөөлдөг хүчин зүйлсийг түүвэр судалгаагаар тодорхойлсон.
 - Хөрөнгө оруулах таатай байдал (байгалийн баялаг + ХО-ын орчин)

	2012	2013	2014	2015	2016
МОНГОЛ					
Investment Attractiveness Rank	31/96	80/112	93/122	85/109	81/104
Policy Perception rank	78/96	95/112	116/122	94/109	101/104
Mineral Potential Rank	1/96	51/112	52/122	59/109	50/104
ЧИЛИ					
Investment Attractiveness Rank	11/96	4/112	9/122	11/109	39/104
Policy Perception rank	18/96	21/112	22/122	26/109	35/104
Mineral Potential Rank	8/96	4/112	6/122	11/109	49/104

ХО-ын орчны харьцуулалт: Монгол ба Чили

- Чили Улсын эдийн засагт уул уурхайн салбарын гүйцэтгэх үүрэг Монгол Улсынхтай харьцуулагдахуйц
 - ГШХО уул уурхайн салбарт түлхүү хуваарилагддаг Монгол ба Чили
- ГШХО-д татахад тулгарч буй гол бэрхшээл нь авилгал болон зөвшөөрөл авах процесс (U.S. Department of State, 2014)

Үзүүлэлт	Ранк-2016	
	Монгол	Чили
Corruption Perception Index (CPI)	87/176	24/176
WB-Doing Business Index (DBI)	64/190	57/190

Монгол Улсын хувьд эдгээр хүндрэлийг шийдвэрлэж, ХО татах нь **Чилитэй** харьцуулахад илүү төвөгтэй.

ХО-ын орчин: Байгалийн баялаггүй

- Байгалийн баялаггүй улсад ХО-ын орчин голлох үүрэгтэй (UNCTAD, 2017):
 - Сингапур: ГШХО-ын урсгал 61.6 тэрбум долларт хүрч, Ази тивд БНХАУ-ын дараа эрэмбэлэгджээ
 - Швейцар: ГШХО-ын урсгал 2015 онд 70.4 тэрбум долларт хүрч, Европ тивд 3-т жагсжээ
 - Хонгконг: Дэлхийд АНУ-ын дараа буюу 2-т эрэмбэлэгддэг.

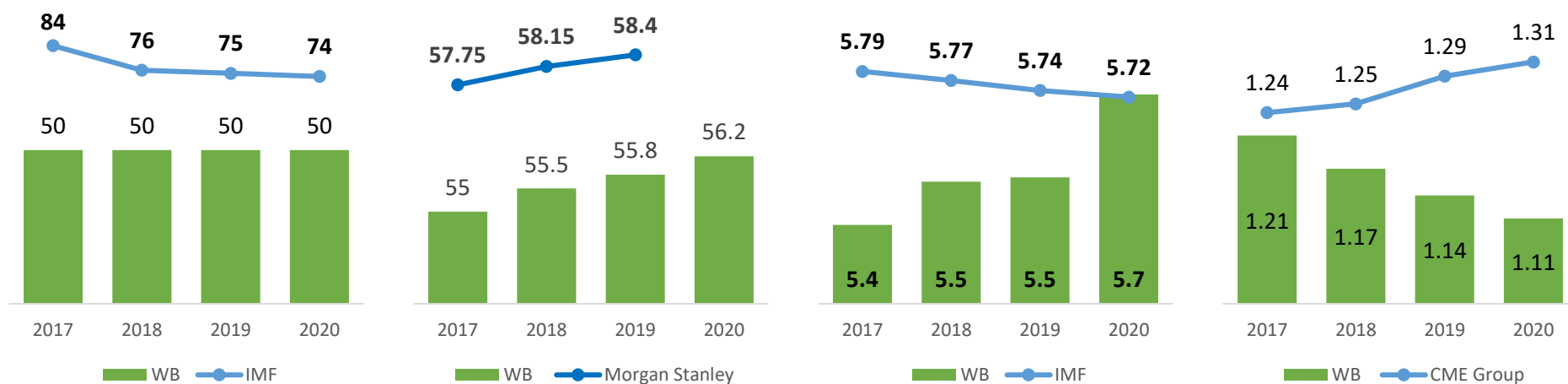
Үзүүлэлт	Ранк-2016		
	Сингапур	Швейцар	Хонгконг
CPI	7 of 176	5 of 176	15 of 176
EFI	2 of 180	4 of 180	1 of 180
DBI	2 of 190	31 of 190	4 of 190
GII	7 of 127	1 of 127	16 of 127

ГШХО-ын хандлага

- Засгийн газрын 2016-2020 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр:
 - Уул уурхайн салбарт 4 хөтөлбөр – газрын тос боловсруулах үйлдвэр г.м
 - Эрчим хүчний салбарт 5 хөтөлбөр – ТТ-н цахилгаан станц байгуулах г.м
 - Тээврийн салбарт 5 хөтөлбөр – Оюутолгой → Гашуунсухайт, Хөөт → Бичигт, Тавантолгой → Сэхэ, Зүүнбаян → Ханги, Эрдэнэт → Овоот
- Монгол Улсын тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал 2030:
 - Уул уурхайн салбарт 3 хөтөлбөр
 - Эрчим хүч болон тээврийн салбарт 21 хөтөлбөр
- Эдгээр төслийг улсын төсвөөс бус ГШХО-ыг татах замаар санхүүжүүлнэ.

ГШХО-ын хандлага

- Ойрын хугацаанд Монгол Улсын хөрөнгө оруулалтын орчин ГШХО-ын урсгалыг татах боломжгүй.
- Тиймээс эрдэст бүтээгдэхүүний үнийн таамаглал Монгол Улс дахь цаашлаад хөгжиж буй байгалийн баялагтай улсуудын ГШХО-ын урсгалыг тодорхойлно.

Дүгнэлт

- Монгол Улсад ГШХО-ын урсгалыг удирдах боломж хомс байна.
 - Эрдэст бүтээгдэхүүний үнэ ГШХО-ын урсгалыг тодорхойлж байсан бөгөөд ойрын ирээдүйд үнэ харьцангуй тогтвортой байхаар хүлээгдэж байгаа нь ГШХО-д эерэг нөлөө үзүүлэх боломжтой.
- Хөрөнгө оруулалтын орчноороо ГШХО-ыг Монгол Улс татах боломжгүй.
 - Хөрөнгө оруулалтын орчин ГШХО-ын урсгалд нөлөөтэй. Сингапур, Хонконг, Швейцар
- Монгол Улс дахь ГШХО-ын нийлүүлэлтийн хандлага эрэлтээ хангах боломжгүй.
 - Засгийн газрын 2016-2020 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр болон Монгол Улсын тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал 2030 зэрэг хөтөлбөрт тусгасан томоохон төслүүд хэрэгжих эсэх нь ГШХО аас бүрэн хамаарна.